

FAİLLİK HİSSİ ÖLÇEĞİ'NİN TÜRKÇE FORMUNUN (SoAS-TR) PSİKOMETRİK ÖZELLİKLERİNİN İNCELENMESİ

Yasemin YEŞİLYAPRAK* , Esra DEMİRKAN**

Özet

Mevcut çalışmanın amacı, Faillik Hissi Ölçeği'nin (The Sense of Agency Scale; SoAS) Türkçe formunun (SoAS-TR) psikometrik özelliklerini sınamaktır. Araştırmanın örnekleme Marmara, Ege ve Karadeniz bölgesinde yer alan üç devlet üniversitesinde öğrenim gören lisans öğrencilerinden kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. Çalışmanın ilk aşamasında, yaşları 17-60 aralığında değişen 652 katılımcı (503 Kadın), iki ay aralıkla yürütülen test-tekrar test aşamasında ise yaşları 18-52 aralığında değişen 271 katılımcı (210 Kadın) yer almıştır. Katılımcılardan çevrimiçi ortamda kendilerine sunulan Demografik Bilgi Formu, Faillik Hissi Ölçeği, Özgür İrade ve Belirlenimcilik Ölçeği, Öz Etkinlik Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği'ni doldurmaları istenmiştir. Verilerin analizleri IBM SPSS 26 paket programıyla yürütülmüştür. Madde analizleri, 6. maddenin madde-toplam korelasyon katsayısının çok düşük olduğunu göstermiştir ($r=.006$). Bu nedenle, 6. madde ölçekten çıkarılmış, DFA nihai olarak 12 madde üzerinden yürütülmüştür. DFA sonuçları ($\chi^2/df = 3.83$; $p < .001$; RMSEA = .07; %90 GA [.06, .08]; SRMR = .04; GFI=.99; AGFI=.98) ölçeğin orijinal yapısı ile tutarlı olarak iki faktörlü bir yapı (Pozitif ve Negatif Faillik Hissi) göstermiştir. CFI (.93) ve TLI (.91) değerleri yapısal modelin kabul edilebilir düzeyde geçerliğe sahip olduğunu desteklemiştir. Cronbach alfa katsayısı ölçeğin tümü için .82; alt faktörler için .79 (Pozitif Faillik Hissi) ve .74 (Negatif Faillik Hissi) olarak bulunmuştur. İki ay aralıkla yapılan test-tekrar test uygulamalarında, SoAS-TR puanları için zamanlar arası Pearson korelasyonları ölçeğin bütünü için $r = .68$, SoPA için $r = .57$ ve SoNA için $r = .64$ bulunmuş; karşılık gelen ICC(2,1) değerleri ise $N = 271$ alt örnekleme sırasıyla .68 (95% GA [.61, .74]), .57 (95% GA [.48, .64]) ve .64 (95% GA [.56, .71]) olarak hesaplanmıştır. Bulgular, SoAS-TR ile elde edilen ölçümlerin güvenilir olduğunu, ölçeğin iki faktörlü yapısının Türkiye örnekleminde de korunduğunu göstermektedir. Bulgular ilgili alanyazın ışığında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Faillik hissi, Negatif faillik hissi, Pozitif faillik hissi, Geçerlik, Güvenirlik

PSYCHOMETRIC INVESTIGATION OF THE TURKISH VERSION OF THE SENSE OF AGENCY SCALE (SoAS-TR)

Abstract

This study aims to examine the psychometric properties of the Turkish version of the Sense of Agency Scale (SoAS), originally developed by Tapal et al. (2017). The study sample consisted of undergraduate students from three public universities in the Marmara, Aegean, and Black Sea regions recruited via convenience sampling. In the first phase of the study, 652 participants (503 female), aged between 17-60, took part, while in the test-retest phase conducted two months later, 271 participants (210 female), aged between 18-52 participated. Participants completed the Demographic Information Form, the SoAS, the Free Will and Determinism Scale, the Self-Efficacy Scale, the Locus of Control Scale, and the Depression Anxiety Stress Scale online. Analyses were conducted using IBM SPSS 26. Item analysis showed that Item 6 had a very low item-total correlation ($r = .006$); thus, it was removed. CFA on the remaining 12 items supported a two-factor structure (Positive and Negative SoA) consistent with the original scale ($\chi^2/df = 3.83$; $p < .001$; RMSEA = .07; 90% CI [.06, .08]; SRMR = .04; GFI = .99; AGFI = .98; CFI = .93; TLI = .91). Cronbach's alpha was .82 for the overall scale, .79 for Positive SoA, and .74 for Negative SoA. Over a two-month interval, test-retest analyses supported temporal stability: Pearson correlations between Time 1 and Time 2 were $r = .68$ for the total score, $r = .57$ for SoPA, and $r = .64$ for SoNA; the corresponding ICC(2,1) estimates in the $N = 271$ subsample were .68 (95% CI [.61, .74]), .57 (95% CI [.48, .64]), and .64 (95% CI [.56, .71]), respectively. Findings indicate that the SoAS-TR yields reliable measurements and that its two-factor structure was confirmed in the Turkish sample. Findings are discussed in relevant literature.

Keywords: Sense of agency, Negative sense of agency, Positive sense of agency, Validity, Reliability

* Dr. Öğr. Üyesi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Teoman Durul İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Psikoloji Bölümü, Zonguldak, Türkiye, yasemin.yesilyaprak@gmail.com, ORCID ID: 0000-0002-6535-1835

** Dr. Öğr. Üyesi, İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Psikoloji Bölümü, İzmir, Türkiye, esra.demirkan@ikc.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-6812-0963

Giriş

Faillik hissi, kişinin kendi eylemleri ve bunların sonuçları üzerindeki öznel kontrol deneyimini ifade etmektedir. Alanyazında bir bireyin istemli eylemlerinden ve eylemlerinin sonuçlarından sorumlu olduğuna (Moore, 2016) ve eylemlerinin başlatıcısı olduğuna dair bilinçli hissi (Synofzik vd., 2013) olarak tanımlanan faillik hissi kişinin kendi eylemlerini ve bu eylemler aracılığıyla dış dünyadaki olayları kontrol etme deneyimidir (Haggard ve Chambon, 2012; Wen ve Imamizu, 2022). Gallagher (2000), faillik hissini, bir eylemi başlatan ya da gerçekleştiren kişinin; örneğin bir şeyin hareket etmesine neden olan ya da bilinç akışımında belirli bir düşünceyi üretenin “ben” olduğu ma ilişkin his olarak tarif etmiştir.

Faillik hissi yalnızca eylem kontrolü ile sınırlı olmayan, aynı zamanda bireyin benlik farkındalığı ve öz düzenleme kapasiteleriyle de ilişkili bir yapıdır. Nitekim Marcel (2003) faillik hissini öz farkındalığın bir biçimi olarak tanımlamakta ve bireyin kendi eylemlerine yönelik bilinçli farkındalığı ile doğrudan bağlantılı olduğunu öne sürmektedir. Benzer şekilde, Pacherie (2010) de faillik hissini “fail bir öz farkındalık” olarak kavramsallaştırmakta ve bireylerin yalnızca düşünen ve algılayan varlıklar değil, aynı zamanda beden hareketlerini gerçekleştiren ve bu hareketlerin sonuçlarını ortaya koyan etkin failler olduklarını vurgulamaktadır.

Faillik hissi genellikle belirgin ve kolayca fark edilen bir deneyim olmaktan ziyade, arka planda süregelen bir his olarak tarif edilebilir (Haggard ve Chambon, 2012). Bu sebeple, bireylerin faillik deneyimlerini doğrudan fark etmeleri ve açıkça tanımlamaları her zaman kolay olmayabilir. Dolayısıyla faillik hissini öznel, çoğu zaman otomatik ve dolaylı niteliği, bu yapının nasıl ölçülebileceği sorusunu alanyazında önemli bir araştırma konusu haline getirmiştir. Araştırmacılar, faillik hissini karmaşık doğasını ortaya koyabilmek için açık öz bildirim ölçümleri, örtük davranışsal görevler ve sinirbilimsel yöntemler gibi çeşitli ölçüm tekniklerinden yararlanmışlardır (örn. Oren, Eitam ve Dar, 2019; De Houwer, 2003; Haggard ve Chambon, 2012; Kumar ve Srinivasan, 2013). Genel itibarıyla alanyazında faillik hissini inceleyen araştırmalarda bu hissini ölçümü doğrudan (açık) ve dolaylı (örtük) yöntemler kullanılarak yapılmaktadır. Doğrudan ölçümler, bireylerin faillik deneyimlerine dair öz bildirimlerine dayanmaktadır (Dewey ve Knoblich,

2014). Bu ölçümler, kişinin belirli bir olayda faillik atfı yapmasını gerektirir. Örneğin, katılımcılardan bir joystiği hareket ettirirken bu hareketin sonucunda oluşan bir video geri bildirimini izlemeleri ve izledikleri hareketin kendi eylemlerine ait olup olmadığına karar vermeleri istenir. Bu tür çalışmalarda, hareket ile sonucu arasındaki uzamsal ve zamansal yakınlığın, faillik atfında belirleyici olduğu görülmektedir (Haggard ve Chambon, 2012). Dolaylı ölçümler ise faillik hissini, bireyin algısal bir görev sırasında kendi ürettiği bir uyarım ile dışsal olarak üretilen bir uyarımı ayırt etmesini gerektiren görevler aracılığıyla değerlendirilmektedir (Dewey ve Knoblich, 2014). Bunlar arasında niyetli bağlama (intentional binding) paradigması öne çıkmaktadır. Haggard vd. (2002a) tarafından geliştirilen bu paradigma, istemli eylemler ile bu eylemlerin sonuçları arasındaki öznel zaman algısının faillik hissi için belirleyici olduğuna işaret etmektedir. Zamansal bağlama (temporal binding) olarak ifade edilen bir diğer fenomen, gerçekleştirilen bir hareket ile bu hareketin sonucunun algılanan zamanı arasındaki sürenin faillik hissini önemli bir belirleyicisi olduğuna işaret etmektedir. Buna göre, bir eylem istemli olduğunda eylem ile sonucu arasındaki süre daha kısa algılanırken, eylem istemsiz olduğunda bu süre daha uzun olarak algılanmaktadır (Haggard vd., 2002b).

Faillik hissini doğrudan (açık) ve dolaylı (örtük) ölçümleri arasındaki farklılıklar bu iki yöntemin aynı yapıyı ölçüp ölçmediği sorusunu gündeme getirmiştir. Kumar ve Srinivasan (2013), faillik hissini farklı kontrol düzeylerinden etkilendiğini ve bu düzeylerin ölçüm türlerine göre farklılık yarattığını öne sürmüştür. Bu bağlamda alanyazında genel ve bağlamdan bağımsız bir faillik hissi ölçüm aracına duyulan ihtiyaç ön plana çıkmıştır.

Bu ihtiyaca yanıt olarak Tapal vd. (2017) bireyin eylemleri başlatan kişi olarak kendisini algılama biçimi şeklinde tanımladıkları faillik hissini ölçmek üzere Faillik Hissi Ölçeği'ni (orijinal adıyla *Sense of Agency Scale; SoAS*) geliştirmiştir. Araştırma kapsamında 236 (Çalışma 1) ve 408 (Çalışma 2) katılımcı ile yürüttükleri çalışmada ölçeğin açımlayıcı (AFA) ve doğrulayıcı (DFA) faktör analizleri sonucunda Pozitif Faillik Hissi (orijinal adıyla *Sense of Positive Agency; SoPA*) ve Negatif Faillik Hissi (orijinal adıyla *Sense of Negative Agency; SoNA*) olarak adlandırdıkları iki alt boyuttan oluşan bir yapı ortaya koymuşlardır. Kişinin bedeninin, zihninin ve çevresinin kontrolü altında ol-

duğunu hissetmesini Pozitif Faillik Hissi (SoPA), bireyin bedeni, zihni ve çevresi üzerinde kontrol eksikliği hissi taşıdığı yönünde algılarını içeren boyutu ise Negatif Faillik Hissi (SoNA) olarak tanımlamışlardır (Tapal vd., 2017).

Mevcut alanyazında, faillik hissini bağlamdan bağımsız bir öznel deneyim olarak doğrudan ölçen SoAS'in yayımlanmış bir Türkçe uyarlaması bulunmamaktadır. İlişkili bazı ölçümler mevcuttur; örneğin eylemli kişilik (Çok-Yönlü Eylemli Kişilik Ölçeği; MAPS) (Atak vd., 2013), öz yeterlik (Genel Öz Yeterlik Ölçeği; GÖYÖ) (Yıldırım & İlhan, 2010) ve denetim odağı (Kontrol Odağı Ölçeği; KOÖ) (Dağ, 2002) faillikle kuramsal akrabalık gösterse de, SoAS'in kavramsallaştırdığı anlamda bireyin zihin-beden-çevre üzerindeki öznel faillik deneyimini doğrudan ölçmemektedir. Bu çalışmada SoAS'in iki boyutlu yapısı temel alınarak bireylerin genel ve bağlamdan bağımsız faillik eğilimini standartlaştırılmış öz bildirimle ölçmek ve Türkçe alanyazındaki öz bildirim temelli faillik ölçümü boşluğunu doldurmak amaçlanmaktadır. Öte yandan Yeşilyaprak'ın (2022) çalışmasında faillik hissi, bireysel ve müşterek eylemler sırasında deneyimlenen kontrol hissini %0-%100 aralığında göreve özgü öz bildirim derecelendirmeleriyle doğrudan değerlendirilmiş; bu yaklaşım faillik hissini durumsal/bağlamsal yönlerini görünür kılmıştır. Ancak bu bulgular, farklı durum ve bağlamlardan bağımsız olarak genel faillik eğiliminin standart bir öz bildirim ölçeğiyle değerlendirilmesi gereksinimini ortadan kaldırmamaktadır. Bu doğrultuda mevcut çalışmanın temel amacı, Faillik Hissi Ölçeği'nin Türkçe formunun (SoAS-TR) psikometrik özelliklerini incelemek ve orijinal iki faktörlü yapısının Türkiye örneğinde doğrulanabilirliğini değerlendirmektir; böylece hem ölçme-değerlendirme alanına hem de faillik hissini bireysel farkındalık ve psikolojik işlevsellik bağlamındaki yerine yönelik alanyazına geçerli ve güvenilir bir araçla katkı sunulması hedeflenmektedir.

Tapal vd. (2017), Faillik Hissi Ölçeği'nin yapı geçerliliği kapsamında faillik hissini öz etkinlik (Bandura, 1977), kontrol odağı (Rotter, 1966) ve kontrol hissi (Lachman ve Weaver, 1998) gibi kavramlarla olan ilişkilerini incelemiştir. Bandura (1977), öz etkinliği bireylerin belirli bir performansı gerçekleştirmek için gerekli eylemleri organize etme ve uygulama kapasitelerine olan inançları olarak tanımlamaktadır. Bu inançlar, bireylerin motivasyonunu, davranışlarını ve

eylemlerinin sonuçlarına ilişkin beklentilerini etkiler. Araştırmacıların Faillik Hissi Ölçeği'nin yapı geçerliliği kapsamında faillik hissi ile ilişkili olduğunu öne sürdükleri bir diğer kavram olan kontrol odağı ise Rotter (1966) tarafından, bireylerin yaşamlarında meydana gelen olayların kontrolünün kimde olduğuna dair genel beklentileri olarak tanımlanmıştır. Buna göre iç kontrol odağına sahip bireyler, ortaya çıkan sonuçların kendi davranış ve kararlarına bağlı olduğuna inanırken; dış kontrol odağına sahip bireyler, sonuçların dış etkenler, şans veya diğer güçler tarafından belirlendiğine inanmaktadır. Lachman ve Weaver (1998) bu çerçeveyi "algılanan kontrol" kavramıyla genişleterek, kontrol inançlarını "kişisel ustalık" (personal mastery; bireyin sonuçları etkileyebilme yeterliğine dair genel inanç) ve "algılanan kısıtlar" (perceived constraints; dışsal engel ve sınırlılıkların sonuçları belirlediğine dair inanç) olmak üzere iki boyutta ele almaktadır. Bu kuramsal çerçeve uyarınca, SoAS'in Pozitif Faillik Hissi boyutunun kişisel ustalıkla pozitif, algılanan kısıtlarla negatif; Negatif Faillik Hissi boyutunun ise tam tersi yönde ilişkiler göstermesi beklenir (Lachman ve Weaver, 1998)

Tapal vd. (2017) faillik hissi ile ilişkili olarak ayrıca özgür irade ve kaderci belirlemcilik kavramlarını değerlendirmiştir. Paulhus ve Carey (2011) kaderci belirlemciliği bireylerin geleceğin önceden belirlenmiş olduğuna ve kişisel çabaların bu kaderi değiştiremeyeceğine ilişkin inançları olarak tanımlamaktadır. Bu inanca sahip bireyler, yaşamlarının kontrolünün kendi ellerinde olmadığına inanma eğilimindedirler. Dolayısıyla bireyin eylemlerinin sonuçları üzerinde etkisi olduğuna içsel kontrol hissini zayıf olması, faillik hissini de daha düşük deneyimlenmesine yol açabilmektedir.

Sonuç olarak Faillik Hissi Ölçeği'nin yapı geçerliliği, araştırmacıların faillik hissini kavramsal olarak ilgili olduğuna işaret ettikleri kontrol odağı, özgür irade ve belirlemcilik, genel öz etkinlik gibi değişkenlerin ölçümleri ile düşük-orta ilişkilere işaret ederken ölçeğin SoNA alt ölçeği ile obsesif-kompulsif semptomlar arasında da orta-güçlü ilişki ($r = .35$) olduğu görülmüştür. Bu bulgular yapısal modelin verilere iyi uyum sağladığını göstermiştir [$\chi^2(5780) = 8246.81$, RMSEA = .037 (%90 CI = .035, .038), CFI = .89]. Araştırmacılar bu bulgulardan hareketle Faillik Hissi Ölçeği'nin, insanların kendi failliklerine ilişkin genel inançlarını, eylemin sonucuna dair algıladıkları

başarıdan ve bağlamdan bağımsız genel bir düzeyde ele alabildiği sonucuna ulaşmıştır (Tapal vd., 2017).

Öte yandan obsesif-kompulsif semptomlarla faillik hissi arasındaki ilişkiye dair bu bulgu, faillik hissinin bazı psikolojik belirtilerle ilişkili olabileceğine ve bu ilişkinin daha derinlemesine incelenmesi gerektiğine işaret etmektedir. Benzer şekilde, Yeşilyaprak (2022), bireylerin eyleme özgü faillik hissi deneyimleri ile psikolojik belirtileri arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Bu doğrultuda gerek genel gerekse duruma özgü faillik deneyimlerinin bireyin psikolojik iyi oluşu ile ilişkili olduğu düşünülebilir. Bu bulgular, faillik hissinin yalnızca bilişsel ya da motor kontrol süreçlerine değil, aynı zamanda öznel duygusal deneyimlere ve psikolojik iyilik haline de duyarlı bir yapı olduğuna işaret etmektedir. Bu sebeple, mevcut araştırmada Faillik Hissi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması sürecinde özgür irade ve belirlenimcilik, öz etkinlik, kontrol odağı ve psikolojik belirtilere ilişkin ölçümlere yer verilmesinin uygun olacağı düşünülmüştür. Bu değişkenler, önceki araştırmalarda faillik hissi ve eylem üzerinde algılanan kontrol ile anlamlı bağlantılar gösteren yapılar olmaları nedeniyle seçilmiştir (Bkz.: Tapal vd., 2017; Bandura, 1977; Rotter, 1966; Yeşilyaprak, 2022).

Bu bağlamda mevcut araştırmanın amacı, Faillik Hissi Ölçeği'nin Türkçe formunun psikometrik özelliklerini incelemek ve ölçeğin orijinal çalışmada önerilen iki faktörlü yapısının Türkiye örnekleminde doğrulanıp doğrulanamayacağını değerlendirmektir. Bu doğrultuda araştırmada ilk olarak ölçeğin faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizi ile test edilmiş, ardından iç tutarlılık ve madde analizi yöntemleriyle güvenilirlik özellikleri incelenmiştir. Son olarak, faillik hissinin kuramsal olarak ilişkili olduğu içsel/dışsal kontrol odağı, öz-yeterlik, özgür irade ve kaderci belirlenimcilik gibi değişkenlerle ilişkileri değerlendirilerek ölçeğin ölçüt geçerliği konusunda kanıt elde edilmesi amaçlanmıştır. Böylece ölçeğin Türkiye bağlamında kullanılabilirliğine yönelik kapsamlı psikometrik kanıtlar sunmak hedeflenmiştir.

1. Yöntem

1.1. Katılımcılar

Araştırmanın örneklemini, Marmara, Ege ve Karadeniz bölgelerindeki üç devlet üniversitesinde

öğrenim gören lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme, kolayda örnekleme yöntemiyle belirlenmiştir. Katılımcıların fiziksel açıdan engeli olmaması ve hâlihazırda devam eden psikiyatrik tanı/televi öyküsünün bulunmaması ölçütleri gözetilmiştir. Bu doğrultuda toplam 718 katılımcıya ulaşılmış, ancak ölçütlere uymadığı için 64'ü devam eden psikiyatrik tanı/televi, 2'si fiziksel engel bildiren toplam 66 kişinin verileri analize dâhil edilmemiş, analizler 652 katılımcı üzerinden yürütülmüştür.

Araştırmanın veri toplama süreci iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Birinci aşamada, ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizlerini yürütmek amacıyla N = 652 katılımcıdan veri toplanmıştır. İkinci aşamada, ilk ölçümden iki ay sonra, ilk gruptaki katılımcıların bir alt kümesine (N = 271) Faillik Hissi Ölçeği tekrar uygulanarak test-tekrar test güvenilirliği değerlendirilmiştir.

Birinci aşama için katılımcıların yaşları 17-60 aralığındadır (Ort. = 21.60, SS = 4.97; N = 652; 503 K). Medeni durum açısından katılımcıların %96.63'ü bekâr, %3.37'si evli olduğunu bildirmiştir. Sosyo-ekonomik düzey dağılımı sırasıyla %12.73 düşük, %84.36 orta ve %2.91 yüksek şeklindedir. İkinci aşama için katılımcıların yaşları 18-52 aralığındadır (Ort. = 21.95, SS = 5.03; N = 271; 210 K). Medeni durum dağılımı %97 bekâr, %3 evli; sosyo-ekonomik düzey ise %14 düşük, %84.9 orta ve %1.1 yüksek olarak raporlanmıştır. Araştırmanın örneklemini, Marmara, Ege ve Karadeniz bölgesindeki üç devlet üniversitesinde öğrenim gören lisans öğrencileri oluşturmaktadır. Örnekleme, kolayda örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir.

1.2. Veri Toplama Araçları

1.2.1. Demografik Bilgi Formu

Araştırmacılar tarafından oluşturulmuş Demografik Bilgi Formu, cinsiyet, doğum tarihi, medeni durum, eğitim düzeyi, sosyoekonomik düzey ve hâlihazırda devam eden psikiyatrik tanı/televi öyküsüne ilişkin sorulardan oluşmaktadır.

1.2.2. Faillik Hissi Ölçeği

Faillik Hissi Ölçeği (Sense of Agency Scale; SoAS) Tapal vd. (2017) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 7'li likert tipinde (1 = Kesinlikle katılmıyorum ile 7 = Tamamen katılıyorum arasında) 13 maddeden oluşmaktadır. Ölçek Pozitif Faillik Hissi (SoPA) ve Negatif

Faillik Hissi (SoNA) olarak adlandırılan iki alt faktörden oluşmaktadır. Araştırmacılar ölçeğin güvenilirlik puanı için McDonald's ω puanını pozitif faillik hissi için .78, negatif faillik hissi için .76 olarak belirtmişlerdir. Ölçeğin test-tekrar test güvenilirlik katsayısı iki aylık uygulama aralığı ile sırasıyla .78 ve .74 olarak bulunmuştur. Ölçeğin 2., 3., 5., 6., 7., 10., ve 11. maddeleri ters yönlü puanlanmaktadır. SoPA'dan alınan yüksek puanlar bireyin zihin, beden ve yakın çevresi üzerinde öznel kontrol/faillik deneyiminin güçlü olduğunu; SoNA'dan alınan yüksek puanlar ise kontrol eksikliği algısının yüksek olduğuna işaret etmektedir.

Ölçeğin yapı geçerliliği Genel Öz Etkinlik Ölçeği, Fiziksel Öz Etkinlik Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği, Özgür İrade ve Belirlenimcilik Ölçeği, Beden Bilinçliliği Ölçeği ile ilişkileri doğrultusunda sınanmıştır. Yapısal model uyumu ile bu yapılar ve Faillik Hissi alt faktörleri arasında elde edilen örtük korelasyonlar incelenmiştir. Test edilen yapısal modelin veri setine iyi uyum gösterdiği bulunmuştur ($\chi^2(5780) = 8246.81$, RMSEA = .037, 90% GA [.035, .038], CFI = .89).

Faillik Hissi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması sürecinde öncelikle ölçeğin geliştiricilerinden e-posta yoluyla gerekli izinler alınmıştır. Bunu takiben, ölçek üç bağımsız araştırmacı tarafından İngilizce'den Türkçeye çevrilmiştir. Oluşturulan çeviri formları iki psikolog tarafından her madde üzerine en uygun ifade hakkında tartışılıp uzlaşa sağlanarak tek bir Türkçe form haline getirilmiştir. Hazırlanan Türkçe form bir Türk Dili Edebiyatı uzmanı tarafından dilbilgisi, anlam ve akıcılık bakımından gözden geçirilmiş ve gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Sonrasında bu form 20-25 yaş aralığındaki 10 katılımcıya uygulanmıştır. Katılımcılardan her bir maddenin anlaşılabilirlik düzeylerini değerlendirmeleri ve ölçek maddelerini yanıtlamaları istenmiştir. Katılımcıların geribildirimleri doğrultusunda ölçek formu yeniden gözden geçirilmiş ve elde edilen formun son hali bağımsız bir çevirmen tarafından tekrar İngilizce'ye çevrilmiştir. Hazırlanan bu çeviri ölçeğin orijinal formu ile karşılaştırılmış ve uyumu değerlendirilmiştir. Mevcut araştırmada ölçeğin orijinal formu ile uyumlu olduğu değerlendirilen ve son hali verilen Türkçe Faillik Hissi Ölçeği formu kullanılmıştır.

1.2.3. Özgür İrade ve Belirlenimcilik Ölçeği

Özgür İrade ve Belirlenimcilik Ölçeği (ÖİBÖ) (Free Will and Determinism - Plus) Paulhus ve Carey

(2011) tarafından geliştirilmiş, Türkçe uyarlaması Alper ve Sümer (2017) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek 26 maddeden oluşmakta, 5'li likert üzerinden (1 = Kesinlikle katılmıyorum ile 5 = Kesinlikle katılıyorum arasında) yanıtlanmaktadır. Ölçek Özgür İrade, Rastgelelik, Kaderci Belirlenimcilik ve Bilimsel Belirlenimcilik olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Paulhus ve Carey (2011) ölçeğin bu alt boyutları için Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarını sırasıyla .82, .69, .70 ve .72 olarak raporlamıştır. Alper ve Sümer (2017) ise bu boyutlar için Cronbach alfa iç tutarlık katsayılarını sırasıyla .87, .62, .66 ve .80 olarak bulmuştur. Test-tekrar test güvenilirliğini ise .74, .45, .60 ve .63 olarak bildirmişlerdir. Mevcut araştırmada ise ölçeğin Cronbach alfa değerleri sırasıyla .68, .72, .75 ve .53 olarak bulunmuştur. Alt boyutlardan alınan yüksek puanlar sırasıyla bireyin özgür irade inancının, dünyayı özünde rastlantısal/öngörülemez gördüğü inancının, yaşamın kader/üst güçlerce belirlendiği inancının ve olayların bilimsel/nedensel yasalarca belirlendiği inancının daha güçlü olduğunu göstermektedir.

1.2.4. Öz Etkinlik Ölçeği

Sherer vd. (1982) tarafından geliştirilen ölçek Özalp Türetgen ve Cesur (2007) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 5'li likert üzerinden değerlendirilen 23 maddeden oluşmaktadır. Genel Öz Etkinlik ve Sosyal Öz Etkinlik olmak üzere iki faktörden oluşan ölçeğin güvenilirlik katsayıları sırasıyla .86 ve .71 olarak raporlanmıştır. Ölçeğin Özalp Türetgen ve Cesur (2007) tarafından yapılan Türkçe uyarlamasında ise Cronbach Alfa iç tutarlılık katsayısının .84 olduğu bulunmuştur. Faktör analizleri, Zorluklara Atılma ve Mücadele Etme, İşe Başlama ve Tamamlama, Sosyal Yetkinlik olmak üzere üç faktörlü bir yapı ortaya çıkarılmıştır. Uyarlama çalışmasında madde ve faktör analizleri sonrasında ölçekte 19 madde kalmıştır. Maddeler 5'li likert üzerinden (Sizi hiç tanımlamıyorsa=1 ile Sizi çok iyi tanımlıyorsa= 5 arasında) puanlanmaktadır.

Ölçek toplam puanı maddelere verilen puanların toplamından oluşmaktadır. Puanların yükselmesi yüksek öz etkinlik değerlendirmesine işaret etmektedir ve ölçekten elde edilebilecek en yüksek puan 95, en düşük puan ise 19 olmaktadır. Ölçeğin Cronbach Alfa değerleri mevcut araştırma için .83 olarak bulunmuştur.

1.2.5. Kontrol Odağı Ölçeği

Kontrol Odağı Ölçeği, Dağ (2002) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek 47 maddeden oluşmakta ve 5'li likert tipinde (1 = Kesinlikle katılmıyorum, 5 = Kesinlikle katılıyorum arasında) yanıtlanmaktadır. Ölçeğin Kişisel Kontrol, Şansa İnanma, Çabalamanın Anlamsızlığı, Kadercilik ve Adil Olmayan Dünya İnanıcı olmak üzere beş alt faktörü mevcuttur. Ölçeğin 25 maddesi düz, 22 maddesi ters yönlü puanlanmaktadır. Yüksek puanlar dışsal kontrol odağına, düşük puanlar ise içsel kontrol odağına karşılık gelmektedir. Ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlılık katsayısı .92 olarak bulunmuş, test-tekrar test güvenilirlik katsayısı ise .88 olarak bulunmuştur (Dağ, 2002). Ölçeğin mevcut araştırmadaki Cronbach alfa değeri .88 olarak bulunmuştur. Ölçeğin alt boyutları için ise Cronbach alfa değerleri, Kişisel Kontrol için .84, Şansa İnanma için .77, Çabalamanın Anlamsızlığı için .75, Kadercilik için .58, Adil Olmayan Dünya İnanıcı için .63 olarak bulunmuştur.

1.2.6. Depresyon Anksiyete Stres (DASS-21) Ölçeği

Lovibond ve Lovibond'un (1995) geliştirdiği 42 maddelik Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği'nin 21 maddelik kısa formu Henry ve Crawford (2005) tarafından oluşturulmuştur. Kısa form için depresyon, anksiyete ve stres alt boyutlarının iç tutarlılık katsayılarının sırasıyla .82, .90 ve .93 olduğu, tüm ölçek için ise .88 olduğu görülmüştür (akt., Yılmaz vd., 2017).

Ölçekte depresyon, anksiyete ve stres boyutlarını ölçmek için 4'lü likert üzerinden (0 = Bana hiçbir şekilde uygun değil ile 3 = Çok fazla veya zamanın çoğunda bana uygun arasında) değerlendirilen 7'şer madde yer almaktadır. Ölçeğin Türkçe uyarlaması Yılmaz vd. (2017) tarafından yapılmış, depresyon, anksiyete ve stres alt boyutları için Cronbach alfa iç tutarlılık katsayıları sırasıyla, .81, .82 ve .76 olarak rapor edilmiştir.

Ölçek toplam puanı maddelere verilen puanların toplanması ile elde edilmektedir. En düşük puan 0, en yüksek puan ise 63 olabilmektedir. Ölçekten alınan puanların yükselmesi, yüksek depresyon, anksiyete, stres düzeylerine işaret etmektedir. Mevcut araştırmada ölçeğin Cronbach alfa değerleri depresyon, anksiyete ve stres için sırasıyla, .88, .85 ve .85 olarak bulunmuştur. Ölçek toplam Cronbach alfa değeri ise mevcut araştırmada .94 olarak bulunmuştur.

İşlem

Araştırmanın veri toplama aşamasına geçilmeden önce Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan onay alınmıştır (Evrak tarih ve sayısı: 08.10.2023/358723-Protokol No: 253). Ardından, araştırmada kullanılacak ölçekleri geliştiren ve Türkçeye uyarlayan araştırmacıardan ölçek kullanım izni alınmıştır. Faillik Hissi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması için ölçeğin geliştiricisi yazarlardan e-posta yoluyla izin alındıktan sonra ölçek Türkçeye çevrilmiştir. Araştırmanın etik onayı alınmıştır. Veriler katılımcıların kendilerine sunulan Google Formlar bağlantısındaki anket ve ölçekleri doldurmaları yoluyla çevrimiçi ortamda toplanmıştır. Katılımcılara öncelikle Bilgilendirilmiş Onam Formu sunulmuştur. Araştırmaya katılmayı gönüllü olarak onaylayan katılımcılara Demografik Bilgi Formu ve ardından sırasıyla Faillik Hissi Ölçeği, Özgür İrade ve Belirlenimcilik Ölçeği, Öz Etkinlik Ölçeği, Kontrol Odağı Ölçeği ve Depresyon Anksiyete Stres Ölçeği (DASS-21) sunulmuştur. Ölçeklerin tamamlanması yaklaşık 30 dakika civarında sürmektedir. Araştırmanın ilk aşamasının veri toplama süreci 31.10.2023-31.01.2024 tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Test-tekrar test aşaması için ise, orijinal çalışmadaki iki aylık aralığa paralel olarak (Tapal vd., 2017) ilk dalgadan iki ay sonra ilk örneklemedeki katılımcılarla yeniden iletişime geçilmiş ve araştırmanın ikinci aşamasına katılmayı kabul eden 271 katılımcıya Demografik Bilgi Formu ve Faillik Hissi Ölçeği yeniden uygulanmıştır. Demografik Bilgi Formu, katılımcıların iki uygulama arasında eşleştirilmesi amacıyla yeniden alınmıştır. Bu ikinci uygulamadaki ölçeklerin tamamlanması yaklaşık 3 dakika sürmüştür ve ikinci dalgaanın veri toplama süreci 31.03.2024 tarihinde tamamlanmıştır.

1.3. Veri Analizi

Bu amaç doğrultusunda ilk olarak ölçeğin madde analizleri yürütülmüş, her bir maddenin toplam puanla olan korelasyonları incelenmiştir. Ardından Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) uygulanmış ve ölçeğin orijinal formunda belirlenen iki faktörlü yapının Türkiye örnekleminde sınaması gerçekleştirilmiştir. DFA kapsamında elde edilen model uyumu Jamovi 2.3 sürümü kullanılarak analiz edilmiş ve uyum iyiliği indeksleri raporlanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmış; ayrıca iki aylık uygulama aralığı ile test-tekrar test güvenilirliği ince-

lenmiştir. Ardından ölçeğin yapı geçerliliğine dair kanıt sağlamak amacıyla, faillik hissiyle kuramsal olarak ilişkili olduğu öne sürülen özgür irade, kontrol odağı, öz yeterlik ve psikolojik belirti düzeyleri gibi değişkenlerle olan korelasyonlar incelenmiştir.

Verilerin istatistiksel değerlendirmesi için IBM SPSS 26 paket programı kullanılmıştır. İstatistiksel anlamlılık düzeyi $p < .05$ olarak kabul edilmiştir. Analizlere başlamadan önce normallik analizleri uygulanmıştır. Araştırmanın değişkenlerine ilişkin histogram verileri incelenmiş ve verilerin normal dağılım gösterip göstermediğini belirlemek için verilere ilişkin çarpıklık (skewness) ve basıklık (kurtosis) değerleri incelenmiştir.

Faillik Hissi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanması kapsamında ilk olarak madde analizleri yürütülmüş, her bir maddenin toplam puanla olan korelasyonları incelenmiştir. Ardından, ölçeğin faktör yapısının ori-

jinal formuna uygun olup olmadığını sınamak üzere Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) gerçekleştirilmiştir. DFA kapsamında elde edilen model uyumu Jamovi 2.3 sürümü kullanılarak analiz edilmiş ve uyum iyiliği indeksleri raporlanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığına ilişkin Cronbach Alfa katsayıları hesaplanmış; ayrıca iki aylık uygulama aralığı ile test-tekrar test güvenilirliği incelenmiştir. Ardından ölçeğin yapı geçerliliğine dair kanıt sağlamak amacıyla, faillik hissi ile kavramsal olarak ilişkili olması beklenen yapılarla ilişkileri incelemek amacıyla Pearson korelasyon analizleri yürütülmüştür.

2. Bulgular

Araştırmada ele alınan değişkenlere ilişkin betimleyici istatistiklere Tablo 1'de yer verilmiştir. Çarpıklık ve basıklık değerlerinin ± 2 aralığında olduğu görülmüş ve araştırma değişkenlerinin normal dağılım gösterdiği kabul edilmiştir (George ve Mallery, 2019).

Tablo 1. Araştırma Değişkenlerinin Betimleyici İstatistikleri

	Ort.	SS	Min	Max	Skewness	Kurtosis
Genel Faillik Hissi Toplam	70.95	10.6	27	91	-.53	.06
Negatif Faillik Hissi	19.67	6.56	7	49	.30	.21
Pozitif Faillik Hissi	33.68	5.97	11	42	-.90	.62
Özgür İrade ve Belirlenimcilik Toplam						
Kaderci Belirlenimcilik	13.90	4.47	5	25	-.09	-.45
Bilimsel Belirlenimcilik	24.62	3.69	12	35	-.09	.32
Özgür İrade	24.85	4.68	10	35	-.27	-.12
Rastgelelik	22.37	4.9	9	35	-.07	-.33
Öz Etkinlik Ölçeği Toplam	68.46	11.39	26	92	-.42	-.06
Zorluklara Atılma -Mücadele	30.87	6.24	8	40	-.71	.12
İşe Başlama-Tamamlama	23.69	5.31	8	35	-.20	-.36
Sosyal Etkinlik	13.90	2.56	6	20	-.34	-.18
Kontrol Odağı Ölçeği Toplam	121.7	20.82	47	188	-.05	.11
Kişisel Kontrol	40.53	9.76	18	90	.47	1.13
Şansa İnanma	32.22	7.04	11	53	-.14	-.16
Çabalamanın Anlamsızlığı	25.81	6.83	10	46	.21	-.20
Kadercilik	10.27	2.68	3	15	-.36	-.18
Adil Olmayan Dünya İnanıcı	12.87	3.79	5	25	.04	-.40
DASS-21 Toplam	24.56	14.42	0	63	.45	-.49
Depresyon	8.42	5.68	0	21	.48	-.79
Anksiyete	6.60	5.08	0	21	.77	-.08
Stres	9.54	5.21	0	21	.19	-.66

Faillik Hissi Ölçeği'nin yapı geçerliliği kapsamında yürütülen madde analizi için madde toplam korelasyon değerlerinin pozitif ve .20'nin üzerinde olması beklenmiştir. Bu doğrultuda yapılan analizde, 6. maddenin madde-toplam korelasyon katsayısının .006 ile çok düşük olduğu görülmüştür (Bkz. Tablo 2). Bu nedenle, 6. madde ölçekten çıkarılmıştır. Ölçekte kalan maddelerin madde toplam korelasyon katsayılarının .35 ile .57 arasında değiştiği görülmüştür (Bkz. Tablo 2). Sonuç olarak ölçeğin Doğrulamalı Faktör Analizi, nihai olarak 12 madde üzerinden yürütülmüştür. DFA, Faillik Hissi Ölçeği'nin iki faktörlü yapısının sınanması amacıyla gerçekleştirilmiştir. Modelin uyum iyiliği istatistikleri analiz edilmiş; *t* istatistik değerleri, ölçüm modelindeki her bir yolun anlamlı olduğunu göstermiştir. Modelin uyum iyiliği istatistiklerine göre ki kare değerinin serbestlik derecesine oranı kabul edilebilir düzeydedir ($\chi^2/df = 203/53 = 3.83, p < .001$). RMSEA değeri kabul edilebilir sınırlar içindedir (RMSEA = .07, 90% GA [.056, .076]). SRMR değeri (.04), GFI (.99) ve AGFI (.98) ile iyi uyum göstermekte, CFI (.93) ve TLI (.91) değerleri ise kabul edilebilir düzeyde olup modelin yapısal geçerliliğini desteklemektedir.

Analiz sonuçlarına göre ölçeğin 12 maddelik nihai hali ile iki faktörlü yapısının doğrulandığı görülmektedir. DFA sonuçlarına göre ölçeğin orijinal formu ile uyumlu olarak birinci faktör "Pozitif Faillik Hissi", ikinci faktör ise "Negatif Faillik Hissi" olarak adlandırılmıştır. Bu bulgu SoAS-TR'de orijinal ölçeğin iki faktörlü (Pozitif Faillik Hissi ve Negatif Faillik Hissi) yapısının doğrulandığını göstermiştir.

Ölçeğin iki faktörlü son haliyle yürütülen güvenilirlik analizleri doğrultusunda Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları hesaplanmıştır (Bkz. Tablo 2). Buna göre, Pozitif Faillik Hissi için $\alpha = .79$, Negatif Faillik Hissi için $\alpha = .74$ ve ölçeğin tüm maddeleri için $\alpha = .82$ bulunmuştur. Tüm madde-toplam korelasyon değerlerinin .20'nin üstünde olduğu gözlemlenmiştir. Ölçeğin madde numaraları ve madde içeriklerine ilişkin bilgiler Tablo 2'de sunulmuştur. Ölçeğin yapılarının zaman içindeki istikrarını sınamak için iki ay aralıkla yapılan uygulamalar arasındaki test-tekrar test güvenilirliği incelenmiş; zamanlar arası Pearson korelasyonları ölçeğin bütünü için $r = .68$, SoPA için $r = .57$ ve SoNA için $r = .64$ bulunmuş; karşılık gelen ICC(2,1) değerleri

Tablo 2. Faillik Hissi Ölçeğinin Madde Analizi ve Güvenirlik Bulguları ile Madde Numaraları ve Madde İçerikleri

Faktör/Madde İçerikleri	FY ¹	MTK-Fİ ²	MTK-TÖ ³
<i>Pozitif Faillik Hissi. (Cr. $\alpha^4 = .79$)</i>			
1 Yaptığım şeyler üzerinde tam kontrol sahibiyim.	.49*	.43	.42
4 Eylemlerimin sahibiyim.	.59*	.51	.54
8 Yaptığım şeyler sadece özgür irademe bağlıdır.	.65*	.58	.48
9 Eylemde bulunup bulunmayacağıma ve ne zaman eylemde bulunacağıma karar vermek benim elimdedir.	.72*	.62	.56
12 Davranışım en başından sonuna kadar benim tarafımdan planlanır.	.71*	.62	.57
13 Eylemlerimden kaynaklanan her şeyden tamamen ben sorumluyum.	.60*	.53	.47
<i>Negatif Faillik Hissi. (Cr. $\alpha^4 = .74$)</i>			
2 Ben birinin ya da başka bir şeyin kontrolünde olan yalnızca bir aracım.	.56*	.44	.45
3 Eylemlerim benim niyetim olmaksızın gerçekleşir.	.61*	.52	.54
5 Eylemlerimin sonuçları, eylemlerimi mantıksal olarak takip etmiyormuş gibi geliyor.	.43*	.40	.35
7 Eylemlerimin sonuçları genellikle beni şaşırtır.	.47*	.44	.38
10 Yaptığım hiçbir şey aslında istemli değil.	.68*	.54	.52
11 Eylem halindeyken kendimi uzaktan kumandalı bir robot gibi hissediyorum.	.69*	.54	.54
<i>Genel Faillik Hissi (Cr. $\alpha^4 = .82$)</i>			

¹FY: Faktör yükü. ²MTK-Fİ: Madde-toplam puan korelasyonu-Faktör içi. ³MTK-TÖ: Madde-toplam puan korelasyonu-Tüm ölçek. ⁴Cr. $\alpha =$ Cronbach'ın alfası. * $p < .001$

ise N = 271 alt örnekleme sırasıyla .68 (95% GA [.61, .74]), .57 (95% GA [.48, .64]) ve .64 (95% GA [.56, .71]) olarak hesaplanmıştır. Bu bulgular, ölçeğin her iki alt boyutunun da tutarlı ve güvenilir ölçümler sunduğunu göstermektedir. Ölçeğin yapı geçerliliğine ilişkin kanıt sağlamak amacıyla, Faillik Hissi Ölçeği'nin alt faktörleri ile kavramsal olarak ilişkili olması beklenen yapılar arasındaki ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile incelenmiştir. Elde edilen korelasyon katsayıları Tablo 3'te sunulmuştur.

Faillik hissini kavramsal olarak ilişkili olduğuna işaret edilen Özgür İrade ve Belirlenimcilik, Öz Etkinlik, Kontrol Odağı ve DASS-21 değişkenleriyle arasında istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur ($p < .05$). Ancak Genel Faillik Hissi ve Bilimsel Belirlenimcilik; Pozitif Faillik Hissi ve Rastgelelik arasındaki ilişkilerin istatistiksel olarak anlamlı olmadığı görülmüştür ($p > .05$).

Pozitif Faillik Hissi faktörünün diğer yapılarla arasındaki ilişkiler incelendiğinde, Bilimsel Belirle-

nimcilik ($r = .15, p < .001$), Özgür İrade ($r = .54, p < .001$) ve Öz Etkinlik ($r = .36, p < .001$) değişkenleri ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler; Kaderci Belirlenimcilik ($r = -.12, p < .01$), Kontrol Odağı ($r = -.30, p < .001$) ve DASS-21 ($r = -.33, p < .001$) değişkenleri ile arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Negatif Faillik Hissi faktörünün diğer yapılarla arasındaki ilişkiler incelendiğinde ise Kaderci Belirlenimcilik ($r = .28, p < .001$), Bilimsel Belirlenimcilik ($r = .13, p < .01$), Rastgelelik ($r = .19, p < .001$), Kontrol Odağı ($r = .26, p < .001$) ve DASS-21 ($r = .32, p < .001$) değişkenleri ile arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunurken; Özgür İrade ($r = -.08, p < .05$) ve Öz etkinlik ($r = -.31, p < .001$) ile arasında ise negatif yönde anlamlı ilişkiler olduğu bulunmuştur. Bu bulgular araştırmanın Pozitif Faillik Hissinin, içsel kontrol odağı, yüksek öz-yeterlik ve özgür irade inancı ile pozitif yönde anlamlı ilişki gösterdiğini ve Negatif Faillik Hissi'nin ise dışsal kontrol odağı, kaderci belirlenimcilik inancı ve psikolojik belirti düzeyi ile pozitif yönde anlamlı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymuştur.

Tablo 3. Faillik Hissinin Alt Faktörleri ile Diğer Yapılar Arasındaki İlişkiler

	Pozitif Faillik Hissi (SoPA)	Negatif Faillik Hissi (SoNA)	Genel Faillik Hissi (SoAS)
<i>Özgür İrade ve Belirlenimcilik Toplam</i>			
Kaderci Belirlenimcilik	-.12**	.28***	-.24***
Bilimsel Belirlenimcilik	.15***	.13**	.02
Özgür İrade	.54***	-.08*	.39***
Rastgelelik	-.04	.19***	-.15***
Öz Etkinlik Toplam	.36***	-.30***	.44***
Zorluklara Atılma- Mücadele	.27***	-.30***	.38***
İşe Başlama- Tamamlama	.36***	-.21***	.37***
Sosyal Etkinlik	.22***	-.19***	.27***
<i>Kontrol Odağı Toplam</i>			
Kişisel Kontrol	-.32***	.09*	-.26***
Şansa İnanma	-.15***	.11**	-.15***
Çabalamanın Anlamsızlığı	-.18***	.34***	-.32***
Kadercilik	-.10*	.17***	-.14***
Adil Olmayan Dünya İnancı	-.12**	.30***	-.26***
<i>DASS-21 Toplam</i>			
Depresyon	-.34***	.33***	-.45***
Anksiyete	-.30***	.30***	-.40***
Stres	-.26***	.22***	-.33***

*** $p < .001$, ** $p < .01$, * $p < .05$.

Faillik Hissinin alt faktörleri arasındaki ilişkiler incelendiğinde, Pozitif ve Negatif Faillik Hissi arasındaki korelasyon değerinin anlamlı ve negatif yönde olduğu görülmüştür ($r = -.33, p < .001$). Ek olarak, Pozitif Faillik Hissi ile Genel Faillik Hissi arasındaki korelasyon değerinin anlamlı ve pozitif yönde olduğu görülürken ($r = .83, p < .001$); Negatif Faillik Hissi ile Genel Faillik Hissi arasındaki korelasyon değerinin ise anlamlı ve negatif yönde olduğu bulunmuştur ($r = -.76, p < .001$). Pozitif Faillik Hissi ile Negatif Faillik Hissi arasındaki negatif yönde anlamlı ilişki, iki boyutun birbirinden kuramsal olarak ayrışan ancak ilişkili yapılar olduğunu ortaya koymakta ve ölçeğin ayırt edici geçerliğine yönelik ek kanıt sağlamaktadır.

Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma Türkçe bağlamda faillik hissini güvenilir ve geçerli biçimde ölçülmesine duyulan gereksinimden hareketle yürütülmüştür. Mevcut çalışmanın temel amacı, Faillik Hissi Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanmış versiyonunun (SoAS-TR) iki faktörlü yapısının korunup korunmadığını doğrulamak ve psikometrik açıdan güvenilir bir araç olduğunu ortaya koymaktır. Ölçeğin orijinal versiyonunda Tapal vd. (2017) Pozitif ve Negatif Faillik Hissi olmak üzere iki faktörlü bir yapı tespit etmiştir. Mevcut araştırmadan elde edilen bulgular da, orijinaliyle tutarlı biçimde, ölçeğin iki faktörlü yapısının Türkçe örnekleme de korunduğunu ve ölçeğin psikometrik açıdan güvenilir bir araç olduğunu göstermektedir. Zaman içi istikrarın değerlendirilmesi amacıyla yürütülen test-tekrar test incelemeleri, her iki alt boyutta da iyi düzeyde kararlılık olduğunu ve bulguların orijinal çalışmada bildirilen sonuçlarla uyumlu seyrettiğini göstermiştir. Bu sonuçlar, SoAS-TR'nin Türkiye örnekleminde kullanılabilirliğine ve Türkçe alanyazına sunduğu katkıya işaret etmektedir.

Mevcut çalışmanın doğrulayıcı faktör analizleri orijinal çalışmayla tutarlı şekilde ölçeğin Pozitif Faillik Hissi ve Negatif Faillik Hissi olmak üzere iki alt faktörünün varlığını desteklemiştir. Benzer şekilde ölçeğin Fransızca uyarlanması çalışmasında da iki faktörlü yapı ortaya konmuş olup (Hurault vd., 2020; F-SoAS) bu sonuçlar Faillik Hissi Ölçeği'nin iki faktörlü olduğu fikrine güçlü bir destek sağlamıştır. Tapal vd. (2017) bireyin zihni, bedeni ve çevresi üzerinde kontrol hissetmesini Pozitif Faillik Hissi (SoPA) olarak niteler-

ken; kontrol kaybı, edilgenlik ve çaresizlik duygularını ise Negatif Faillik Hissi (SoNA) olarak adlandırmış ve çalışmalarında bu iki faktörün birbiriyle orta düzeyde negatif ilişki gösterdiğini ortaya koymuşlardır. Mevcut araştırmada da ölçeğin söz konusu iki faktörü arasında orta düzeyde negatif yönde bir ilişki olduğu bulunmuştur. Ölçeğin iki faktörlü yapısının farklı dillerdeki uyarlama çalışmalarında korunduğu görülmektedir (örn. Hurault vd., 2020). Bu durum ölçeğin çeşitli kültürlerde kullanılabilirliği konusunda da önemli bir kanıt sunmakla birlikte bazı ifadelerin kavramsal olarak farklı yorumlanabileceği ve kültürler arası farklılıklar nedeniyle bu durumun çeşitli anlam kaymalarına yol açabileceği göz önünde bulundurulmalıdır. Mevcut araştırmada yürütülen madde analizleri sonucunda ölçeğin 13 maddelik orijinal formundan Madde 6, madde toplam korelasyonunun düşük olması nedeniyle çıkarılmış ve SoAS-TR'nin 12 maddelik nihai formu elde edilmiştir. Benzer bir şekilde Fransızca uyarlamada (Hurault vd., 2020) da Madde 6'nın madde toplam korelasyonunun düşük olması nedeniyle ölçek formundan çıkarılan maddeler arasında yer aldığı görülmüştür. Madde 6 incelendiğinde (Hareketlerim otomatiktir – vücudum onları basitçe yapar), madde'nin iki farklı ifadeden oluştuğu görülmüş ve bu durum ilgili maddenin farklı anlamlara gelebileceğini düşündürmüştür. Hareketlerim otomatiktir ifadesi hareketler üzerindeki kontrol eksikliğine atıf yaparken, vücudum onları basitçe yapar ifadesi hareketlerin kolayca kontrol edilebildiğine işaret etmektedir. Bu ifadeler arasındaki anlamsal ikilik, Madde 6'nın madde-toplam korelasyonunun düşük olmasına ve faktör yükünün zayıflamasına yol açmış olabilir. Nitekim Hurault vd. (2020) de Madde 6'daki iki ifadenin kavramsal olarak farklı anlamlar taşıyabileceğini ve bunun maddenin düşük faktör yükü ile ilişkili olabileceğini belirtmiştir.

Mevcut araştırmanın bulgularının ölçeğin orijinal formu (Tapal vd., 2017) ile tutarlı olması, faillik hissini temel yapısının kültürler arasında görece benzer biçimde deneyimlenebileceğine işaret etmektedir. Benzer şekilde, ölçeğin Fransızca uyarlamasının (Hurault vd., 2020) orijinal versiyonla uyumlu faktör yapısı göstermesi ve Türkçe uyarlama sonuçlarının da bu iki çalışmayla paralellik sunması, faillik hissini iki boyutlu yapısının farklı kültürlerde korunduğuna dair ek kanıt sağlamaktadır. Bu durum, faillik hissini kültürler üstü ve daha genel bir öznel deneyim bileş-

ni olabileceğini düşündürmektedir. Ancak Hurault ve arkadaşları (2020), kültürel bağlamın özellikle dışsal nedenlere yönelik atıf eğilimleri üzerinde rol oynayabileceğini ve Asya ile Batı kültürleri arasında bu tür atıfların değişebileceğini vurgulamıştır. Dolayısıyla mevcut bulgular, faillik hissini temel yapısının benzerliğini desteklemekle birlikte, kültürün faillik hissini şekillendiren bilişsel ve bağlamsal süreçler üzerindeki olası etkilerini daha kapsamlı biçimde incelemek için kültürlerarası karşılaştırmalı araştırmalara ihtiyaç olduğuna işaret etmektedir.

Tapal vd. (2017) ölçeğin yapı geçerliliği kapsamında kontrol odağı, özgür irade ve kaderci belirlemcilik, genel öz etkinlik değişkenleri ile düşük-orta ilişkilere sahip olduğunu göstererek faillik hissini bu değişkenlerle kavramsal olarak ilişkili olduğuna işaret etmişlerdir. Mevcut araştırmada da yapı geçerliliğinin değerlendirilmesi amacıyla bu değişkenler ile faillik hissi arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar genel faillik hissi ile ilişkili bir yapı olan özgür irade ve belirlenimciliğin, özgür irade alt boyutu ile pozitif orta güçte, kaderci belirlenimcilik ve rastgelelik ile ise düşük ve negatif ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bilimsel belirlenimcilik alt boyutunun ise genel faillik hissi ile ilişki göstermediği ortaya konmuştur. Öte yandan faillik hissini alt faktörleri kapsamında değerlendirildiğinde bilimsel belirlenimciliğin negatif ve pozitif faillik hissi ile ilişki gösterdiği fakat bu ilişkinin çok düşük düzeyde olduğu görülmüştür. Tapal ve arkadaşları (2017) tarafından elde edilen bulgular incelendiğinde, özgür iradenin hem pozitif hem de negatif faillik hissi ile; kaderci belirlenimciliğin ve rastgeleliğin ise negatif faillik hissi ile ilişkili olduğu, bilimsel belirlenimciliğin ise faillik hissini her iki alt faktörü ile de ilişkili olmadığı görülmektedir. Bu bulgular özgür irade, kaderci belirlenimcilik ve rastgelelik açısından mevcut araştırmannın bulguları ile uyum göstermektedir; ancak mevcut araştırmada bilimsel belirlenimciliğin hem SoPA hem de SoNA ile düşük düzeyde (istatistiksel olarak anlamlı) ilişkiler göstermesi, orijinal çalışmadan ayrılmaktadır. Bu farklılaşma, Türkiye gibi karşılıklı bağımlı benlik kurgusunun ve kolektivist değerlerin daha belirgin olduğu bağlamlarda bireylerin davranışlarını açıklarken hem içsel kontrol algısını (SoPA) hem de kontrol dışı durumları biyolojik/çevresel etkenlere atfetmeyi (SoNA) birlikte kullanabilmeleriyle ilişkili olabilir; bu durum, kültür-benlik kuramı ve kültürler arası atıf farklılaşmalarına ilişkin

açıklamalar ile tutarlıdır (Kağıtçıbaşı, 1996; Markus & Kitayama, 1991; Miller, 1984; Morris & Peng, 1994).

Kağıtçıbaşı'na göre (1996) Türkiye gibi kültürel olarak kolektivist değerlere sahip ancak modernleşen toplumlarda bireyin benlik yapısı klasik bireyci-kolektivist ayrımıyla tam olarak açıklanamaz. Kolektivist toplumlarda benlik ilişkiler bağlamında tanımlanırken, bireyci toplumlarda özerklik ön plana çıkmaktadır. Bireyci bir yaklaşımda özerklik bağımsızlık ve ayrılmışlıkla özdeşleşirken; ilişkisel benlik bu tanıma ters düşer. Ancak Kağıtçıbaşı'nın (1996) modeli, bireyin hem özerk hem de ilişkisel olabileceğini savunmaktadır. Mevcut araştırmada faillik hissini ilişkili bulunduğu kavramlar Kağıtçıbaşı'nın modeli doğrultusunda değerlendirildiğinde örneğin, bireylerin hem pozitif hem de negatif faillik hissi ile özgür irade ve kaderci belirlenimcilik boyutları arasındaki ilişkiler Kağıtçıbaşı'nın öngördüğü çok yönlü benlik yapısıyla uyum göstermektedir. Türkiye örneğinde bilimsel belirlenimcilik ile faillik hissi arasında zayıf da olsa pozitif bir ilişki bulunması, bireylerin bilimsel neden-sonuç açıklamalarıyla özerkliklerini çelişmeden sürdürebildiğini düşündürmektedir. Böylece, faillik hissi hem bireyin özgür irade gibi içsel deneyimleriyle hem de kültürel olarak benimsediği kadercilik gibi yapılar ile birlikte şekillenmektedir.

Tapal vd. (2017) ölçeğin yapı geçerliliği kapsamında faillik hissini kavramsal olarak ilişkili olduğunu öne sürdükleri bir diğer değişken olan genel öz etkinlik ile bağlantılarını incelemiş ve genel öz etkinlik ölçümü ile hem pozitif hem negatif faillik hissi arasında orta düzeyde ilişkiler bulmuşlardır. Mevcut araştırmada da benzer şekilde genel öz etkinlik ile pozitif faillik hissi arasında orta düzeyde ve pozitif yönde; negatif faillik hissi ile ise orta düzeyde ve negatif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Ayrıca öz etkinlik ile genel faillik hissi arasında ise pozitif yönde ve orta düzeyde ilişkili olduğu görülmüştür. Son olarak faillik hissi ile ilişkili olduğu düşünülen bir diğer yapı olan kontrol odağı ile faillik hissi arasındaki ilişkiler incelendiğinde Tapal vd. (2017) dış kontrol odağı ile pozitif faillik hissi arasında negatif yönde orta düzeyde; negatif faillik hissi ile ise pozitif yönde ve orta düzeyde ilişki olduğunu bulmuşlardır. Mevcut araştırmada da benzer şekilde pozitif faillik hissi ile kontrol odağı arasında negatif yönde orta düzeyde; negatif faillik hissi ile kontrol odağı arasında ise pozitif yön-

de düşük düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Bulgular ölçeğin orijinali ile uyum içerisinde. Bu bulgular, bireylerin kendilerini etkili, yeterli ve amaçlarına ulaşabilir olarak değerlendirmelerinin, aynı zamanda kendi davranışlarının faili olduklarını hissetmeleriyle yakından bağlantılı olduğunu göstermektedir. Yeşilyaprak (2022) bireylerin bir ortak ile birlikte yürüttükleri farklı müşterek eylem türlerinde görevin başarılı şekilde tamamlanmasına olan bireysel katkılarına ilişkin yargılarının bireysel faillik hissini güçlü bir yordayıcısı olduğunu bulmuştur. Başka bir deyişle, bireyler bir görevde kendilerini ne ölçüde etkin ve katkı sahibi olarak deneyimliyorlarsa, ortak eylemler sırasında hissettikleri bireysel kontrol ve faillik hissi de o ölçüde güçlenmektedir. Bu bulgular, bireylerin kendi kapasitelerine ve etkinliklerine ilişkin inançları ve kontrol algılarının, faillik hissini hem bilişsel hem de deneyimsel boyutları açısından önemli unsurlar olduğunu düşündürmektedir.

Öte yandan faillik hissi ile öz etkinlik ve kontrol odağı arasındaki orta düzeyde ilişkiler bu yapılar arasındaki bağlantıya işaret etmekle birlikte faillik hissini yalnızca öz etkinlikten veya kontrol odağından ibaret olmadığına, faillik hissini bu yapıardan kavramsal olarak ayıran bir boyutu temsil ettiğine de işaret etmektedir. Tapal vd. (2017) Faillik Hissi Ölçeğinin faillik hissini başarı ya da hedeflere ulaşmadan bağımsız olarak ölçen bir araç olduğunu öne sürmektedir. Bu bulgular Faillik Hissi Ölçeği'nin, kişinin kendi eylemleri ve bu eylemler aracılığıyla çevresini ve/veya kendisini kontrol etme deneyimi ile hedeflerine ulaşma başarısını ayırtabilme potansiyeli taşıdığına işaret etmektedir. Genel itibarıyla öz etkinlik ve kontrol odağı gibi boyutlar çoğunlukla belirli hedefler doğrultusunda davranışları düzenlemeye, başarılı şekilde hedeflere ulaşmaya odaklı iken Faillik Hissi Ölçeği kişinin kendi bedeni, hareketleri ve düşünce akışı üzerindeki daha temel bir kontrol hissini yansıtmaktadır. Nitekim Tapal vd. (2017) ölçeğin bireylerin bağlamsal olmayan, süregelen faillik hissi deneyimlerini ölçmeye olanak sağladığını belirtmiştir.

Mevcut araştırmada psikolojik belirtiler ile faillik hissi arasındaki ilişkiler incelendiğinde pozitif faillik hissi ile psikolojik belirtiler arasında negatif yönde ve orta düzeyde ilişki olduğu bulunmuştur. Genel faillik hissi ile psikolojik belirtiler arasında ise

negatif yönde ve orta düzeyde ilişki ortaya konmuştur. Yeşilyaprak (2022) da faillik hissini eyleme özgü ölçümleri ile psikolojik belirtiler arasında anlamlı ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır. Mevcut araştırmanın bulguları göreve özgü olmayan genel faillik hissi ölçümünde de benzer şekilde psikolojik belirtilerle ilişki olduğunu ortaya koymuştur. Benzer şekilde Tapal vd. (2017) ölçeğin negatif faillik hissi alt ölçeği ile obsesif-kompulsif semptomlar arasında orta-güçlü ilişkiler olduğunu göstermiştir. Bu bulgular psikolojik iyi oluş hali ile faillik hissi arasındaki bağlantılara işaret etmektedir. Mevcut çalışma, faillik hissini yalnızca eylemler üzerindeki kontrol hissiyle sınırlı olmadığını; bireyin psikolojik iyilik haliyle de yakından ilişkili olduğunu ortaya koyarak bu alandaki alanyazına önemli bir katkı sunmaktadır.

Alanyazında şizofreni, obsesif-kompulsif bozukluk (OKB) ve depresyon gibi psikiyatrik rahatsızlıklarda faillik hissini zayıfladığına dair güçlü bulgular bulunmaktadır. Örneğin Großmann vd. (2025), OKB'de düşük faillik hissini yetersizlik duyguları ve abartılı sorumluluk inançlarıyla ilişkilendiğini ve bu faktörlerin semptomları sürdürmede karşılıklı olarak güçlendirici rol oynadığını göstermiştir. Benzer şekilde Roth vd. (2024), OKB'de bireylerin eylemlerini başlatma ve sonuçları üzerinde kontrol sahibi olduklarına dair öznel hissini bozulabildiğini ve kompulsif davranışların çoğu zaman istem dışı ve otomatik olarak ortaya çıktığını bildirmiştir. Bu bulgular, faillik hissini yalnızca bilişsel/motor kontrol süreçleri değil, aynı zamanda öznel duygusal deneyimler ve psikolojik işlevsellik açısından kritik bir bileşen olduğunu göstermektedir. Bu nedenle gelecek araştırmalarda SoAS-TR'nin klinik örneklerde geçerlilik ve güvenilirliğinin incelenmesi, ölçeğin psikopatoloji alanında tanısal değerlendirme, semptom izleme ve tedavi sürecinde değişim duyarlılığını değerlendirme gibi amaçlarla kullanılabilirliğini ortaya koymak açısından önemlidir. Dolayısıyla SoAS-TR, hem araştırmalarda hem de klinik uygulamalarda faillik hissini değerlendirilmesine yönelik standartlaştırılmış ve kültürel olarak uyarlanmış bir araç olarak alana özgün ve anlamlı bir katkı sunma potansiyeline sahiptir.

Mevcut çalışma SoAS-TR'nin ölçeğin orijinal formunda yer alan iki faktörlü yapısını koruduğunu, ölçeğin Türkiye örneğinde genel faillik hissini ölçmeye yönelik güvenilir bir ölçüm aracı olduğunu

ve geçerli olduğuna dair kanıtlar sunduğunu göstermektedir. Ölçeğin iç tutarlılık katsayıları ve test-tekrar test sonuçları, ölçeğin Türkiye örnekleminde zaman içinde istikrarlı ve güvenilir sonuçlar verdiğine işaret etmektedir. Ayrıca faillik hissi ile ilişkili kavramsal yapılar olarak ele alınan öz etkinlik, özgür irade ve belirlenimcilik, kontrol odağı ve psikolojik belirtiler ile korelasyonlar, ölçeğin yapı geçerliğine kanıt sunmaktadır.

Bununla birlikte, mevcut araştırmanın bazı sınırlılıkları mevcuttur. Araştırmanın verilerinin geniş bir örneklemden elde edilmiş olması ile birlikte örneklemin yalnızca üniversite öğrencilerinden oluşması bir sınırlılıktır. Bu durum bulguların farklı eğitim düzeylerine ve sosyoekonomik kesimlere genellenebilirliği açısından da sınırlayıcı bir faktör olabilir. Bu sebeple ölçeğin geçerlik ve güvenilirliğinin gelecek çalışmalarda farklı demografik örneklemlerde de sınanması önem arz etmektedir. Ayrıca mevcut çalışmada klinik örnekleme yer verilmemiştir. Ölçeğin farklı klinik örneklemlerde de sınanması ve ayırt edici geçerliğinin değerlendirilmesinin alanyazına önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

Sonuç olarak mevcut çalışmanın bulguları, bağlamdan bağımsız, genel faillik hissinin ölçülmesine yönelik SoAS-TR'nin Türkiye örnekleminde güvenilir bir yapı sergilediğini ortaya koymuş ve faillik hissinin ölçümüne yönelik Türkçe alanyazındaki önemli bir boşluğu doldurmuştur. Çalışmanın bulguları, faillik hissinin kültürler arası boyutu açısından alana katkı sağlamakla birlikte, farklı yaş grupları ve klinik örneklerle yapılacak gelecek çalışmalara da önemli bir temel sağlamaktadır.

Kaynakça

- Alper, S. ve Sümer, N. (2017). Özgür irade ve belirlenimcilik ölçeği'nin Türkçeye uyarlaması ve psikometrik özellikleri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 20(39), 26-35.
- Atak, H., Kapçı, E. G., & Çok, F. (2013). Çok-Yönlü Eylemli Kisi-lik Ölçeği'nin Türkçe Formunun Değerlendirilmesi/ Evaluation of the Turkish Version of the Multi-Measure Agentic Personality Scale. *Düşünen Adam*, 26(1), 36.
- Bandura, A. (1977). Self-efficacy: Toward a unifying theory of behavioral change. *Psychological Review*, 84(2), 191-215.
- Dağ, İ. (2002). Kontrol Odağı Ölçeği (KOÖ): Ölçek geliştirme, güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 77-92.
- De Houwer, J. (2003). A structural analysis of indirect measures of attitudes. J. Musch ve K. C. Klauer (Ed.), *The Psychology of Evaluation: Affective Processes in Cognition and Emotion* içinde (s. 219-244). Lawrence Erlbaum Associates.
- Dewey, J. A., & Knoblich, G. (2014). Do implicit and explicit measures of the sense of agency measure the same thing?. *PloS One*, 9(10), e110118.
- Gallagher, S. (2000). Philosophical conceptions of the self: Implications for cognitive science. *Trends in Cognitive Science*, 4(1), 14-21.
- George, D., & Mallery, P. (2019). *IBM SPSS Statistics 26 step by step: A simple guide and reference* (16th ed.). Routledge.
- Großmann, A., Wiebe, A., Edlinger, N., Philipsen, A., Braun, N., & Bey, K. (2025). Assessment of sense of agency in obsessive-compulsive disorder using a virtual reality stove-checking paradigm. *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders*, 45, 100940.
- Haggard, P., Aschersleben, G., Gehrke, J., & Prinz, W. (2002a). Action, binding and awareness. *Common mechanisms in perception and action* içinde (s. 266-285). Oxford University Press.
- Haggard, P., & Chambon, V. (2012). Sense of agency. *Current Biology*, 22(10), R390-R392.
- Haggard, P., Clark, S., & Kalogeras, J. (2002b). Voluntary action and conscious awareness. *Nature Neuroscience*, 5(4), 382-385.
- Hurault, J. C., Broc, G., Crône, L., Tedesco, A., & Brunel, L. (2020). Measuring the sense of agency: a French adaptation and validation of the sense of agency scale (F-SoAS). *Frontiers in Psychology*, 11, 584145.
- Kağıtçıbaşı, Ç. (1996). Özerk ilişkisel benlik: Yeni bir sentez. *Türk Psikoloji Dergisi*, 11(37), 36-43.
- Kumar, D., & Srinivasan, N. (2013). Hierarchical control and sense of agency: Differential effects of control on implicit and explicit measures of agency. *Proceedings of the 35th Annual Meeting of the Cognitive Science Society* (Vol. 35, No. 35) içinde (s. 2790-2795). Austin, TX: Cognitive Science Society.
- Lachman, M. E., & Weaver, S. L. (1998). The sense of control as a moderator of social class differences in health and well-being. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(3), 763-773.
- Marcel, A. (2003). The sense of agency: Awareness and ownership of action. In J. Roessler & N. Eilan (Eds.) *Agency and self-awareness*. Oxford: Oxford University Press, pp. 48-93.
- Markus, H. R., & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition, emotion, and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224-253.

- Miller, J. G. (1984). Culture and the development of everyday social explanation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46(5), 961-978.
- Moore, J. W. (2016). What is the sense of agency and why does it matter?. *Frontiers in Psychology*, 7, 1272.
- Morris, M. W., & Peng, K. (1994). Culture and cause: American and Chinese attributions for social and physical events. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(6), 949-971.
- Oren, E., Eitam, B., & Dar, R. (2019). Intentional binding and obsessive-compulsive tendencies: A dissociation between indirect and direct measures of the sense of agency. *Journal of Obsessive-Compulsive and Related Disorders*, 20, 59-65.
- Pacherie, E. (2010). Self-agency. S. Gallagher (Ed.), *The Oxford Handbook of The Self* içinde (s.440-462). Oxford University Press.
- Paulhus, D. L., & Carey, J. M. (2011). The FAD-Plus: Measuring lay beliefs regarding free will and related constructs. *Journal of Personality Assessment*, 93(1), 96-104.
- Roth, M. J., Lindner, A., Fallgatter, A. J., Wittorf, A., & Jusyte, A. (2024). *Disturbance of the sense of agency in obsessive-compulsive disorder and its modulation by social context*. *BioRxiv*.
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1-28.
- Sherer, M., Maddux, J.E., Mercandante, B., Prentice-Dunn, S., Jacobs, B., & Rogers, R.W. (1982). The Self-Efficacy Scale: Construction and validation. *Psychological Reports*, 51, 663-671.
- Synofzik, M., Vosgerau, G., & Voss, M. (2013). The experience of agency: an interplay between prediction and postdiction. *Frontiers in Psychology*, 4, 127.
- Tapal, A., Oren, E., Dar, R., & Eitam, B. (2017). The sense of agency scale: A measure of consciously perceived control over one's mind, body, and the immediate environment. *Frontiers in Psychology*, 8, 1552.
- Türetgen, İ. Ö., ve Cesur, S. (2007). Öz Etkinlik Ölçeği'nin psikometrik özellikleri-II. *Öneri Dergisi*, 7(28), 337-343.
- Wen, W., & Imamizu, H. (2022). The sense of agency in perception, behaviour and human-machine interactions. *Nature Reviews Psychology*, 1(4), 211-222.
- Yeşilyaprak, Y. (2022). *Farklı eylemsel düzeylerde bireysel ve müşterek faillik hissini incelenmesi*. (Yayımlanmamış Doktora Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yıldırım, F., & İlhan, İ. Ö. (2010). Genel öz yeterlilik ölçeği Türkçe formunun geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 21(4), 301-308.
- Yılmaz, Ö., Boz, H. ve Arslan, A. (2017). Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (DASS 21) Türkçe Kısa Formunun geçerlilik-güvenilirlik çalışması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 78-91.